

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TMV-18-0139 azonosítószerű pályázati támogatásból valósul meg.

.....	.....	.....
Tanuló neve és kategóriája	Iskolája	Osztálya

II. Irinyi János Középiskolai Kémiaverseny 2019. február 28.

Második forduló – II.a, II.b és II.c kategória

Munkaidő: 150 perc	A periódusos rendszer az utolsó oldalon található.
Összesen 150 pont	Egyéb segédeszközként csak toll és számológép használható.
	A számolási feladatokat külön lapon oldd meg!

Megoldókulcs és pontozási útmutató Elmélet

E1. feladat (Általános kémia) 10 pont

Keresd meg az elemek helyét a periódusos rendszerben a megadott információk alapján! Írd az elemnek megfelelő *számot* az üres periódusos rendszerbe! **(minden jó válasz 1 pont, nincs pontlevo-nás rossz válaszáért)**

	1.	Nemesgáz, amelynek nem oktetsz szerkezetű a legkülső héja.																	1.
	2.	Vegyértékelektron-szerkezetű $4s^2$, amely alatt nemesgáz-szerkezetű héj van.																	
	3.	A harmadik periódus főcsoportbeli eleme, pár nélküli elektronjainak száma 3.																	
	4.	A negyedik periódus d mezőjében található, 3 vegyértékelektronja van.																	
	5.	Vegyértékelektron-szerkezetű $4s^2$, alatta minden alhéj telített (a d alhéj is).																	
	6.	Egyszeres töltésű anionjában az elektronok száma 36.																	
	7.	Tömegszáma 23, neutronjainak száma 12.																	
	8.	Vegyértékelektron-szerkezetű $5s^2 4d^5$.																	
	9.	3+ töltésű ionja 10 elektront tartalmaz.								9.		3.							
	10.	Rendszáma 49.																	
		2.	4.								5.								6.
							8.					10.							

Feladat készítői: Dóbiné Cserjés Edit, Forgács József, Lente Gábor, Márkus Teréz, Nagy Mária, Pálinkó István, Tóth Albertné
 Szerkesztő: Ósz Katalin (oszk@gamma.ttk.pte.hu)
 Lektor: Nagy Mária (mn.marinagy@gmail.com)

E2. feladat (Szervetlen kémia)**18 pont**Al_(s), Ag_(s), Au_(s), Br_{2(f)}, CaO_(s), Cu_(s), H_{2(g)}, HCl_(g), Hg_(f), I_{2(s)}, K₂CO_{3(s)}, Kr_(g), Ne_(g), Zn_(s)

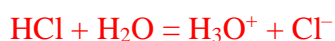
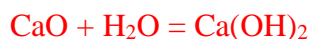
Ezeket az anyagokat sokféle szempont lehet csoportosítani, elemezni.

- a) Nevezd meg azt a közös tulajdonságot, amely a fenti listából csak a jobb oldalon felsorolt anyagok esetében közös: **(minden jó válasz 1 pont)** **(12 pont)**

<i>Közös tulajdonság:</i>	<i>Amire igaz a listából:</i>
nemesfém	Ag _(s) , Au _(s) , Cu _(s)
nemesgáz	Kr _(g) , Ne _(g)
kéttomos molekulából áll	Br _{2(f)} , H _{2(g)} , HCl _(g) , I _{2(s)}
molekulárcsban kristályosodik	Br _{2(f)} , H _{2(g)} , HCl _(g) , I _{2(s)} , Kr _(g) , Ne _(g)
folyadék	Br _{2(f)} , Hg _(f)
halogén	Br _{2(f)} , I _{2(s)}
apoláris molekula vagy 2 atomos elemmolekula	Br _{2(f)} , H _{2(g)} , I _{2(s)}
levegőnél kisebb sűrűségű gáz	H _{2(g)} , Ne _(g)
fém	Ag _(s) , Au _(s) , Al _(s) , Cu _(s) , Hg _(f) , Zn _(s)
amfoter	Al _(s) , Zn _(s)
ionrácsos vegyület	CaO _(s) , K ₂ CO _{3(s)}
fém, ami 2+ töltésű iont képez	Cu _(s) , Hg _(f) , Zn _(s)

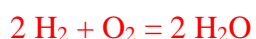
- b) A felsorolt anyagok között több is van, mely – alkalmas körülmények között – reakcióba lép vízzel. Válassz 3 anyagot, és írd fel a vízzel való reakciójának egyenletét!

(Minden jó egyenlet 1 pont, de max. 3 pontot lehet kapni, akkor is ha több jó egyenletet megad. Ha valamelyik egyenletnél az anyagok jók, de a sztöchiometriai együtthatók nem, akkor az 0,5 pont.)

- c) A felsorolt anyagok között van éghető, illetve amelyik reagál oxigénnel. Válassz 3 anyagot, írd fel az oxigénnel való reakciójának egyenletét!

(Minden jó egyenlet 1 pont, de max. 3 pontot lehet kapni, akkor is ha több jó egyenletet megad. Ha valamelyik egyenletnél az anyagok jók, de a sztöchiometriai együtthatók nem, akkor az 0,5 pont.)

...

E3. feladat (Szervetlen kémia)**10 pont**

Tekintsük a következő képleteket: NH_4 , SO_4 , CO_3 , NH_3 , NO_3 , SO_3 , CO_2 , NO_2 , SO_2 , H_2S , PCl_3 . Közöttük több olyan is akad, ami kiegészítésre szorul, mert valójában összetett ionról van szó, de a képlete mellől lemaradt a töltés. (minden jó válasz 0,5 pont, rossz válaszáért 0,5 pont levonás, de minden rubrikában legalább 0 pont (azaz ne adjunk negatív összpontot egyik kérdésre sem))

Válogasd ki azokat a képleteket, amelyekhez töltés is tartozhat, és add meg az összetett ion(ok) képletét a töltéssel együtt . NH_4^+ , SO_4^{2-} , CO_3^{2-} , NO_3^- , SO_3^{2-} , NO_2^-	(3 pont)
Mely képlet(ek) lehetnek töltés nélküli molekulák és ionok is? SO_3 , NO_2	(1 pont)
Melyik molekulá(k) ban és ion(ok) ban vannak egy síkban az atommagok? CO_2 , CO_3^{2-} , NO_3^- , NO_2^- , SO_2 , SO_3 , NO_2 , H_2S	(4 pont)
Melyik molekulá(k) ban és ion(ok) ban vannak egy egyenes mentén az atommagok? CO_2	(0,5 pont)
Melyik molekulá(k) ban nincs pí-kötés? NH_3 , H_2S , PCl_3	(1,5 pont)

E4. feladat (Szerves kémia)**18 pont**

Ebben a feladatban olyan vegyületeken kell gondolkodnod, amelyek összegképlete $\text{C}_4\text{H}_8\text{O}$. A feladat megoldása során a kettős kötést is tekintsd funkciós csoportnak!

Minden helyes név és minden helyes képlet 1 pont. Ha több jót ír, akkor sem kaphat több pontot mint a maximális pont az adott feladatrészre.

- a) Add meg két olyan molekula nevét és szerkezeti képletét, amelyek konstitúciós izomerei egymásnak, és bennük azonos funkciós csoport(ok) van(nak).

2-metil-propanal / butanal (képletek is kellene)

vagy

1-hidroxi-but-2-én (vagy más néven but-2-én-1-ol) / 1-hidroxi-but-3-én (vagy más néven but-3-én-1-ol) / 3-hidroxi-but-1-én (vagy más néven but-1-én-3-ol) / 3-hidroxi-2-metil-propén – ezek közül bármelyik kettő (képletek is kellene)

vagy

ciklobutanol / metil-ciklopropanolok (képletek is kellene)

...

(4 pont)

b) Add meg *két olyan molekula nevét és szerkezeti képletét*, amelyek konstitúciós izomerei egymásnak, és bennük van azonos és eltérő funkciós csoport is!

metil-allil-éter / 1-hidroxi-but-2-én (képletek is kellene)

vagy

metil-allil-éter / tetrahydro-furán (képletek is kellene)

...

(4 pont)

c) Add meg *két olyan molekula nevét és szerkezeti képletét*, amelyek konstitúciós izomerei egymásnak, és bennük nincs(enek) azonos funkciós csoport(ok).

butanal / tetrahydro-furán (képletek is kellene)

...

(4 pont)

d) Add meg *két olyan molekula nevét és szerkezeti képletét*, amelyek egymás geometriai izomerjei.

cisz-1-hidroxi-but-2-én / transz-1-hidroxi-but-2-én (képletek is kellene)

(4 pont)

e) Add meg *egy olyan molekula nevét és szerkezeti képletét*, amelynek van optikai izomerje.

3-hidroxi-but-1-én (képlet is kell)

(2 pont)

E5. feladat (Szerves kémia)**14 pont**

Add meg az összes olyan, legfeljebb öt szénatomot tartalmazó telített szénhidrogén szerkezeti képletét és nevét, amelynek monoklórozásakor csak egyetlen monoklórszármazék keletkezhet.

Minden helyes név és minden helyes képlet 1 pont.

metán

etán

ciklopropán

ciklobután

ciklopentán

spiropentán

2,2-dimetil-propán (minden esetben képlet is)

(14 pont)

Számolás**Sz1. feladat****15 pont**

Egy mérleg serpenyőire egy-egy azonos tömegű főzőpoharat teszünk, mindegyikbe 200–200 cm³ megegyező koncentrációjú sósavoldattal. Az egyik oldatba 5,00 g vasat, a másikba 5,00 g cinket teszünk. Az egyik fém teljesen feloldódik, a másik nem. A reakciók végére a mérleg két serpenyőjében ismét megegyezik a tömeg.

- Mennyi volt a kiindulási sósavoldat koncentrációja mol/dm³-ben?
- A vas és cink közül az egyiket le lehetne cserélni más fémre úgy, hogy a kísérlet végeredménye ne változzon (azaz ha 200–200 cm³ sósavoldatba 5,00–5,00 g fémet teszünk, akkor továbbra is egyensúlyban maradjon a mérleg). Melyiket?
- Milyen fémre lehetne lecserélni azt a fémet, amelyet a b) pontban megjelöltél? Adj meg 2 alkalmas fémet!

a) A Fe anyagmennyisége $5,00 / 55,85 = 0,0895$ mol **(1 pont)**

A Zn anyagmennyisége $5,00 / 65,38 = 0,0765$ mol **(1 pont)**

A Fe reakciója sósavval: $\text{Fe} + 2 \text{HCl} = \text{FeCl}_2 + \text{H}_2$ **(2 pont, ha rendezve is jól van;**

1 pont, ha csak az anyagok jók. Ha valaki úgy írja fel a reakcióegyenletet, hogy FeCl₃ keletkezik, az is 2 pont.)

A Zn reakciója sósavval: $\text{Zn} + 2 \text{HCl} = \text{ZnCl}_2 + \text{H}_2$ **(2 pont, ha rendezve is jól van;**

1 pont, ha csak az anyagok jók)

A Zn anyagmennyisége kisebb, így az fogy el a kísérletben, a Fe egy része megmarad.

(1 pont) Az oldat tömegcsökkenését csak a H₂-fejlődés okozhatja, így a két

oldatból azonos mennyiségű hidrogén képződött. **(2 pont)** A fejlődött hidrogén

anyagmennyisége így mindkét kísérletben 0,0765 mol volt. **(1 pont)**

A Fe-as reakció azért fejeződött be, mert elfogyott a sósav, így a sósav

anyagmennyisége $2 \times 0,0765 \text{ mol} = 0,153 \text{ mol}$ volt. **(1 pont)**

Tehát a sósavoldat koncentrációja: $0,153 \text{ mol} / 0,200 \text{ dm}^3 = 0,765 \text{ mol/dm}^3$. **(1 pont)**

- b) Mivel a reakcióban a Fe nem reagál el teljesen, így azt lecserélhetjük más fémre.
(1 pont, ha leírja, hogy a vas lecserélhető. Nem kell indokolni.)
- c) (Olyan fémot választhat, ami reagál sósavval, de vízzel nem, és a moláris tömege osztva a vegyértékével (M/z) kisebb a cink M/z értékénél.) Pl.: Al, Ti, V, Cr, Co, Ni...
(2 pont, ha felsorol 2 jó fémot. Nem kell indokolni. Rossz fém felsorolásáért nem jár pontlevonás.)

Sz2. feladat

12 pont

Szürke színű, fényes fémből készült golyók anyagának azonosítását sűrűségének meghatározása alapján végezték. A piknométer egy olyan eszköz, amit sűrűség mérésére használnak: üvegből készült, csiszolatos dugóval ellátott, Erlenmeyer-lombikhoz hasonló edény. A következő méréseket végezték el ennek a segítségével:

Megmérték a piknométer tömegét üresen:	30,2628 g
A piknométert kb. félig töltötték a fémgolyókkal, és így is megmérték a tömegét:	98,2651 g
A golyókat már tartalmazó piknométert ezután színültig töltötték ioncserélt vízzel, és ismét megmérték a tömegét:	113,8485 g
A piknométerből kiöntötték a golyókat és a vizet is, és most csak ioncserélt vízzel töltötték színültig. Ismét megmérték a tömegét:	55,9690 g
A víz sűrűségét egy táblázatból kikeresték:	0,997445 g/cm ³

A következő táblázat néhány fém sűrűségét tartalmazza:

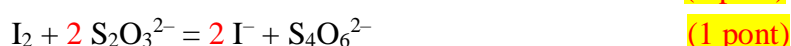
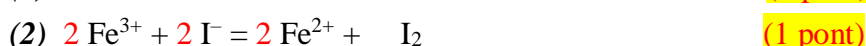
Fém:	Ag	Ti	Pt	Zn	Fe	Al	Cr	Pb	Co	Ni
ρ (g/cm ³)	10,49	4,54	21,4	7,14	7,87	2,71	6,70	11,3	8,80	8,89

- a) Számítsd ki a piknométer térfogatát!
- b) Számítsd ki a piknométerbe rakott golyók térfogatát!
- c) Számítsd ki a fém sűrűségét!
- d) A táblázatban szereplő fémek közül melyik fémből készültek a golyók?
- e) A golyók anyaga könnyű- vagy nehézfém?
- a) A csak vízzel töltött piknométerben lévő víz tömege $55,9690 - 30,2628 = 25,7062$ g. (1 pont) A piknométer térfogata $25,7062 \text{ g} / 0,997445 \text{ g/cm}^3 = 25,7720 \text{ cm}^3$. (2 pont)
- b) A fémgolyókat is tartalmazó piknométerben lévő víz tömege $113,8485 - 98,2651 = 15,5834$ g. (1 pont) A fémgolyókat is tartalmazó piknométerben lévő víz térfogata $15,5834 \text{ g} / 0,997445 \text{ g/cm}^3 = 15,6233 \text{ cm}^3$ (2 pont) A fémgolyók térfogata tehát: $25,7720 \text{ cm}^3 - 15,6233 \text{ cm}^3 = 10,1487 \text{ cm}^3$ (1 pont)
- c) A fémgolyók tömege: $98,2651 - 30,2628 = 68,0023$ g. (1 pont) A fém sűrűsége: $68,0023 \text{ g} / 10,1487 \text{ cm}^3 = 6,7006 \text{ g/cm}^3$. (1 pont)
- d) A fém sűrűsége alapján a krómról van szó. (1 pont, ha megadja, hogy króm)
- e) A sűrűség alapján a fém nehézfém. (2 pont, ha leírja, hogy nehézfém)

Sz3. feladat**12 pont**

A technikai $\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ Fe(III)-szulfátot is tartalmaz. A laboratóriumban a tanár készített a meglévő szilárd anyagból egy oldatot, és megkért két tanulót, hogy határozzák meg a technikai $\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ Fe(III)-szulfát-tartalmát. A méréshez a tanulók azonos térfogatú mintákat alkalmaztak. (1) Az egyik diák a mintákat kénsavval megsavanyította és $0,200 \text{ mol/dm}^3$ koncentrációjú KMnO_4 -oldattal megtitrálta. Az átlagfogyás $39,0 \text{ cm}^3$ KMnO_4 -oldat lett. (2) A másik diák a kénsavval megsavanyított mintákhoz KI-felesleget adott és keményítő indikátor jelenlétében titrálta $0,010 \text{ mol/dm}^3$ koncentrációjú $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ -oldattal; az átlagfogyás $10,2 \text{ cm}^3$.

a) Egészítsd ki és rendezd a titrálások ionos reakcióegyenleteit!

b) Számítsd ki a technikai $\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ Fe(III)-szulfát-tartalmát tömeg%-ban!

A KMnO_4 anyagmennyisége: $39 \cdot 0,2 = 7,8 \text{ mmol}$ (1 pont), amely megfelel $5 \cdot 7,8 = 39 \text{ mmol}$ Fe^{2+} -ionnak. A $\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ tömege: $0,039 \cdot 278,022 = 10,843 \text{ g}$. (2 pont)

A $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ anyagmennyisége: $0,01 \cdot 10,2 = 0,102 \text{ mmol}$, ez megfelel $0,051 \text{ mmol}$ I_2 -nak, ez pedig $0,051 \text{ mmol}$ $\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3$ -nak. (3 pont)

A $\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3$ tömege: $0,051 \cdot 399,88 = 20,39 \text{ mg}$ (1 pont). A szilárd anyag $\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3$ -tartalma: $100 \cdot 0,02039 / 10,863 \approx 0,188 \%$. (2 pont)

Sz4. feladat**19 pont**

Egy oxigéntartalmú szerves vegyületet oxigénfelesleggel tökéletesen elégetünk. A füstgázban azonos anyagmennyiségben van jelen a $\text{CO}_{2(g)}$, a $\text{H}_2\text{O}_{(g)}$ és az $\text{O}_{2(g)}$. A vegyület gőzének oxigéngázra vonatkoztatott sűrűsége 3,25. A vegyület 1,00 móljából fémnátriummal 1,00 mol H_2 fejlődik, de a vegyület 1,00 mólja csak 1,00 mol NaOH -dal reagál.

a) Mi a vegyület összegképlete? Számítással támaszd alá az összegképletet!

b) Hány szerkezeti képlet felel meg a feltételeknek? Melyek ezek?

c) Melyik izomer oxidációja jár feltétlenül láncszakadással?

d) Melyik vegyület (vegyületek) akirális?

e) Hány százalékos oxigénfelesleget alkalmaztak az égetéshez?

a) Egy oxigéntartalmú szerves vegyület égésének általános egyenlete: $\text{C}_x\text{H}_y\text{O}_z + (x + y/4 - z/2) \text{O}_2 = x \text{CO}_2 + y/2 \text{H}_2\text{O}$. (2 pont) A füstgázban egyenlő anyagmennyiségben van a CO_2 és H_2O : $x = y/2$, vagyis $y = 2x$. (1 pont) A vegyület oxigénre vonatkoztatott sűrűsége 3,25, így moláris tömege $3,25 \cdot 32 = 104$. (1 pont) Tehát $12x + y + 16z = 14x + 16z = 104$ (1 pont) A $7x + 8z = 52$ egyenletnek egész számokból álló megoldása csak az $x = 4$, $z = 3$ (1 pont), tehát az összegképlet $\text{C}_4\text{H}_8\text{O}_3$. (1 pont)

b) 1 mol vegyületben 2 mol nátriummal felszabadítható hidrogén van, ez két $-\text{OH}$ csoport jelenlétére utal. (1 pont) 1 mol vegyület 1 mol NaOH -dal reagál, tehát az egyik $-\text{OH}$

csoport karboxilcsoportként van jelen. **1 pont** Tehát a vegyület egy négy szénatomos hidroxikarbonsav. A lehetőségek:

- 1: $\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH(OH)-COOH}$ **1 pont**
  - 2: $\text{CH}_3\text{-CH(OH)-CH}_2\text{-COOH}$ **1 pont**
  - 3: $\text{HO-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH}$ **1 pont**
  - 4: $\text{HO-C(CH}_3)_2\text{-COOH}$ **1 pont**
  - 5: $\text{CH(CH}_3)(\text{CH}_2\text{OH)-COOH}$ **1 pont**
- c) A 4. vegyület terciér alkohol, ezért csak láncszakadással oxidálható. **1 pont**
- d) A 3. és a 4. vegyület nem királis. **2 pont**
- e) 1 mol vegyület égetése során 4 mol CO_2 keletkezik ezért a megmaradt O_2 is 4 mol, a felhasznált O_2 pedig 4,5 mol az egyenlet szerint, **1 pont** így az oxigénfelesleg $4/4,5 = 89\%$ volt. **1 pont**

Sz5. feladat

12 pont

A barbitursav pK_s -értéke 4,01, a piroszőlősavé 2,39.

- a) Számold ki egy $0,0200 \text{ mol/dm}^3$ koncentrációjú vizes barbitursav-oldat (A oldat) pH-ját!
- b) Milyen koncentrációjú piroszőlősav-oldatnak (B oldat) a pH-ja lesz ugyanennyi?
- c) Mennyi lesz a pH, ha az A és B oldatot 1:3 térfogatarányban összekeverjük?

- a) A barbitursav K_s -értéke a pK -ból $9,77 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$. **1 pont** Így a hidrogénion-koncentrációra felírható egyenlet: $[\text{H}^+]^2 / (0,02 - [\text{H}^+]) = 9,77 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$ **1 pont** Az egyenlet pozitív megoldása $[\text{H}^+] = 1,35 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3$ **2 pont**, azaz a pH 2,87. **1 pont**

(Megjegyzés: az egyszerűsített $[\text{H}^+] = (K_s \cdot c)^{0,5}$ képlettel is lehet számolni, ekkor $[\text{H}^+] = 1,40 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3$ és pH = 2,85 adódik, ez is maximális pontot ér).

- b) A piroszőlősav K_s -értéke a pK_s -ból $4,07 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3$. **1 pont** A piroszőlősav-oldat koncentrációját ugyanebből az egyenletből lehet számolni, csak nem a hidrogénion-koncentráció az ismeretlen, hanem a sav analitikai koncentrációja. **1 pont**

Tehát $(1,35 \cdot 10^{-3})^2 / (c - [\text{H}^+]) = 4,07 \cdot 10^{-3}$ **1 pont**

Ezt megoldva $c = 1,80 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3$. **2 pont**

Megjegyzés: Itt a $[\text{H}^+] = (K_s \cdot c)^{0,5}$ már nem használható. Ebből $c = 4,48 \cdot 10^{-4} \text{ mol/dm}^3$

következne, vagyis a hidrogénion-koncentráció nagyobb lenne, mint a sav analitikai koncentrációja, ami képtelenség. Ilyen megoldásokra az egyenlet-felállításért és megoldásért adható összesen 4 pontból egy sem nem jár. Ha egy megoldó ezt a gondolatmenetet követi, de fel is ismeri azt, hogy nem lehet helyes, akkor a 4 pontból 1 adható neki.

Ha valaki hibásan számolja ki az a) részfeladat eredményét, de az ott rosszul meghatározott pH-ból kiindulva helyesen oldja meg a b) részt, akkor a b) részre maximális pontot kaphat.

- c) Ha két azonos pH-jú gyenge sav oldatát összekeverjük, a pH nem változik, azaz 2,87. **2 pont**

Sz6. feladat**10 pont**

Az ideális gázok állapotegyenlete nagy nyomásokon már gyakran nem működik megfelelően. Ennek a tesztelésére egy 100 cm³ térfogatú, rendkívül nyomásálló edénybe 50 g vizet mértek be úgy, hogy közben a levegőt eltávolították, az edényt lezárták, majd felmelegítették 700 °C-ra. Ilyen körülmények között a teljes vízmennyiség gázhalmazállapotban van.

- Mennyi a gáz sűrűsége 700 °C-on az edényben?
- Mennyi a nyomás a rendszerben, ha ideális gáznak feltételezzük a vízgőzt?
- A gáz viselkedését ilyen körülmények között az úgynevezett Redlich–Kwong-állapotegyenlet lényegesen jobban leírja:

$$\left(p + \frac{a}{V_m(V_m + b)\sqrt{T}} \right) (V_m - b) = RT$$

A képletben p a nyomás, V_m a moláris térfogat, T az abszolút hőmérséklet, R az egyetemes gázállandó, a és b pedig anyagi minőségre jellemző állandók, értékük a vízre: $a = 14,27 \text{ kg m}^5 \text{ s}^{-2} \text{ mol}^{-2} \text{ K}^{0,5}$, $b = 2,11 \cdot 10^{-5} \text{ m}^3 \text{ mol}^{-1}$. Mennyi az edényben a nyomás ezen egyenlet szerint?

- Egy anyag sűrűsége definíció szerint a tömege osztva a térfogatával. Így az állandó térfogatú edényben lévő anyag sűrűsége $50 \text{ g} / 100 \text{ cm}^3 = 0,50 \text{ g/cm}^3$. **2 pont**
- A víz anyagmennyisége $50 / 18,02 = 2,77 \text{ mol}$. **1 pont** Az ideális gáztörvény $pV = nRT$, így a nyomás $p = nRT/V$ képlettel számolható. **1 pont** 700 °C 973 K-nek felel meg. **1 pont** A nyomás értéke az ideális gáztörvényből így $p = 2,77 \cdot 8,314 \cdot 973 / 10^{-4} = 2,24 \cdot 10^8 \text{ Pa} = 224 \text{ MPa}$. **1 pont**
- A móltérfogat értéke $V_m = 10^{-4} \text{ m}^3 / 2,77 \text{ mol} = 3,61 \cdot 10^{-5} \text{ m}^3/\text{mol}$. **1 pont** A Redlich–Kwong állapotegyenlet átrendezhető úgy, hogy a bal oldalon csak a nyomás szerepeljen: $p = RT/(V_m - b) - a/(V_m(V_m + b)T^{0,5})$. **2 pont** A képletbe való behelyettesítés után $p = 3,18 \cdot 10^8 \text{ Pa} = 318 \text{ MPa}$. **1 pont**

1 H 1,008																	2 He 4,003
3 Li 6,94	4 Be 9,01											5 B 10,81	6 C 12,01	7 N 14,005	8 O 16,00	9 F 19,00	10 Ne 20,18
11 Na 22,99	12 Mg 24,30	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13 Al 26,98	14 Si 28,09	15 P 30,97	16 S 32,06	17 Cl 35,45	18 Ar 39,95
19 K 39,10	20 Ca 40,08	21 Sc 44,96	22 Ti 47,87	23 V 50,94	24 Cr 52,00	25 Mn 54,94	26 Fe 55,85	27 Co 58,93	28 Ni 58,69	29 Cu 63,55	30 Zn 65,38	31 Ga 69,72	32 Ge 72,64	33 As 74,92	34 Se 78,96	35 Br 79,90	36 Kr 83,80
37 Rb 85,47	38 Sr 87,62	39 Y 88,91	40 Zr 91,22	41 Nb 92,91	42 Mo 95,96	43 Tc -	44 Ru 101,07	45 Rh 102,91	46 Pd 106,42	47 Ag 107,87	48 Cd 112,41	49 In 114,82	50 Sn 118,71	51 Sb 121,76	52 Te 127,60	53 I 126,90	54 Xe 131,29
55 Cs 132,91	56 Ba 137,33	57 La 138,91	72 Hf 178,49	73 Ta 180,95	74 W 183,84	75 Re 186,21	76 Os 190,23	77 Ir 192,22	78 Pt 195,08	79 Au 196,97	80 Hg 200,59	81 Tl 204,38	82 Pb 207,2	83 Bi 208,98	84 Po -	85 At -	86 Rn -
87 Fr -	88 Ra -	89 Ac -	104 Rf -	105 Db -	106 Sg -	107 Bh -	108 Hs -	109 Mt -	110 Ds -	111 Rg -	112 Cn -	113 Nh -	114 Fl -	115 Mc -	116 Lv -	117 Ts -	118 Og -

58 Ce 140,12	59 Pr 140,91	60 Nd 144,24	61 Pm -	62 Sm 150,36	63 Eu 151,96	64 Gd 157,25	65 Tb 158,93	66 Dy 162,50	67 Ho 164,93	68 Er 167,26	69 Tm 168,93	70 Yb 173,05	71 Lu 174,97
90 Th 232,04	91 Pa 231,04	92 U 238,03	93 Np -	94 Pu -	95 Am -	96 Cm -	97 Bk -	98 Cf -	99 Es -	100 Fm -	101 Md -	102 No -	103 Lr -